

Polityka zagraniczna IV RP

mgr Paweł Folfas

Instytut Międzynarodowych
Stosunków Gospodarczych
Szkoła Główna Handlowa

Bibliografia i komentarze

- **Dwie podstawowe pozycje z zakresu teorii stosunków międzynarodowych**

1. J. Kukułka, *Teorie stosunków międzynarodowych*, Warszawa, 2000 (pozycja mocno teoretyczna i raczej trudna, dla ambitnych !!!)
2. J. Czaputowicz, *System czy nieład. Bezpieczeństwo europejskie u progu XXI wieku*, Warszawa, 1998, rozdziały 1,3,5 oraz 10. (pozycja dla praktyków polityki zagranicznej)

- **Pozycje do części o polskiej polityce zagranicznej**

1. Expose K. Marcinkiewicza i J. Kaczyńskiego, www.pis.org.pl – zakładka Rząd 2005-07
2. K. Marcinkiewicz, *Kulisy władzy*, Warszawa, 2007

3. Strona internetowa MSZ –

www.msz.gov.pl

4. www.economist.com/countries/Poland/

- zbiór faktów, artykułów i komentarzy o Polsce z prestiżowego ekonomicznego czasopisma „The Economist”

5. Polska prasa, w szczególności: „Wprost”, „Newsweek”, „Polityka”, „Rzeczpospolita” etc.

➤ Chętnie odpowiem na wszystkie pytania mailowo: folfi@op.pl lub osobiście, po wcześniejszym umówieniu się, zachęcam również do ewentualnych spotkań w większym gronie. Celem umówienia się na spotkanie proszę o maila lub kontakt przez Instytut MSG, pokój 913 F, 2 tel. (0-22) 564 93 61

Ośrodki odpowiedzialne za politykę zagraniczną Polski

1. Prezes Rady Ministrów
2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Rada Ministrów
3. Prezydent – reprezentant

Ośrodki odpowiedzialne za politykę zagraniczną IV RP (1)

1. Kazimierz Marcinkiewicz
Jarosław Kaczyński

2. Stefan Meller + rząd K. Marcinkiewicza
Anna Fotyga + rząd J. Kaczyńskiego

3. Lech Kaczyński

Ośrodki odpowiedzialne za politykę zagraniczną IV RP (2)

konsolidacja ośrodków
odpowiedzialnych za prowadzenie
polityki zagranicznej

Dwie fundamentalne wizje świata w teorii stosunków międzynarodowych

- Koncepcja neo-realna
(realizm → neo-realizm)
- Koncepcja neoliberalna
(liberalizm → neo-liberalny
instytucjonalizm)

Neorealizm a neoliberalizm

pojęcie pomocnicze:

❖ INSTYTUCJA = organizacja międzynarodowa, prawo międzynarodowe, zwyczaje międzynarodowe, protokół dyplomatyczny, reżim międzynarodowy, umowa międzynarodowa etc.

Podmioty stosunków międzynarodowych

- dominująca rola **suwerennych państw**
- państwowo-centryczny obraz świata
- instytucje jako podmioty pomocnicze stworzone przez suwerenne państwa
- równorzędność państw i instytucji
- rosnąca rola **instytucji**
- instytucje są owocem istnienia **wspólnych interesów** różnych podmiotów działających w różnych państwach

Kształt stosunków międzynarodowych

- układ **anarchiczny**
- zbiór **konfliktów i interakcji**
- możliwa **wojna** prowadzona zgodnie z prawem międzynarodowym
- układ **uporządkowany**
- zbiór **instytucji i wspólnych interesów**
- dążenie do **pokoju**, w skali regionalnej i globalnej za wszelką cenę

Polityka zagraniczna

- ma gwarantować **przetrwanie i bezpieczeństwo państwa** w anarchicznym układzie
- najbardziej skutecznym narzędziem władzy państwowej jest **siła**
- **substancja** ważniejsza od formy
- ma poszukiwać i promować **wspólne interesy** oraz budować **bezpieczeństwo międzynarodowe**
- koncentracja na umiejętności **dialogu, kompromisu**
- **forma** ważniejsza od substancji

Rola instytucji

- instytucje służą maksymalizacji **interesów państw** członkowskich
- **silne państwa** w ramach instytucji zyskują więcej
- instytucje to narzędzia **władzy państwowej**
- instytucje umożliwiają i ułatwiają **współpracę międzynarodową**
- instytucje to narzędzia **układu stosunków międzynarodowych**, służą jako pośrednik do nawiązywania współpracy

Współpraca międzynarodowa

- nie jest zjawiskiem samoczynnym, ale **tworzonym i kreowanym** przez państwa
- trudno ją osiągnąć i utrzymać z powodu istnienia **korzyści względnych**
- jest zjawiskiem **naturalnym**, konsekwencją istnienia wspólnych interesów
- łatwa do osiągnięcia i utrzymania z powodu istnienia **korzyści absolutnych**

Główne przedmioty zainteresowań

- **bezpieczeństwo i przetrwanie** suwerennego państwa na arenie międzynarodowej
- istotna rola **historii, tożsamości, symboli** narodowych
- **przeszłość** istotnym czynnikiem determinującym politykę zagraniczną
- **wspólne** problemy i zagrożenia
- bogactwo ekonomiczne, współpraca gospodarcza, ochrona środowiska, prawa człowieka
- **globalizacja**
- budowa tożsamości, symboli **ponadnarodowych**
- **przyszłe** korzyści

Wizja świata przyjęta dla polityki zagranicznej IV RP

- Wizja świata wg koncepcji
neorealnej !!!

Polityka zagraniczna wybranych państw

Zgodna z koncepcją neorealną

- USA
- Rosja
- Chiny
- Wielka Brytania
- Brazylia, Wenezuela, Kuba
- Norwegia, Islandia
- Dania i Finlandia (w pewnym zakresie)
- Szwajcaria

Zgodna z koncepcją neoliberalną

- Francja, Niemcy
- Belgia, Holandia, Luksemburg
- Hiszpania, Portugalia, Grecja, Włochy
- Szwecja
- Litwa, Łotwa, Estonia
- Czechy, Słowacja, Węgry, Słowenia
- Japonia, Meksyk, Kanada

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (1)

- USA = **najważniejszy sojusznik** IV RP
- polityka zagraniczna przyjmuje **proamerykański** kurs
- *„Integracja w strukturach Unii Europejskiej jest gwarantem naszego rozwoju i dobrobytu, a sojusz ze Stanami Zjednoczonymi w ramach NATO - gwarantem bezpieczeństwa. Obydwie opcje, europejska i atlantycka, nie powinny ze sobą konkurować, lecz muszą się wzajemnie uzupełniać i harmonizować”* (Expose K. Marcinkiewicza)

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (2)

USA

- potęga gospodarcza ✓
- potęga polityczna ✓
- potęga militarna ✓

= suwerenne państwo
będące w stanie
zapewnić przetrwanie i
bezpieczeństwo w
stanie wojny i pokoju

Unia Europejska

- potęga gospodarcza ✓
- potęga polityczna ✗
- potęga militarna ✗

= instytucja służąca
osiąganiu korzyści w
określonych sferach,
przede wszystkim
korzyści
gospodarczych

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (3)

- USA jako największe skupisko **polonii**; w zdecydowanej większości o poglądach **narodowo-konserwatywnych**
- *„Nie wyobrażam sobie polskiej polityki zagranicznej bez współpracy z Polonią i Polakami mieszkających poza granicami kraju. Środowiska te będziemy traktować po partnersku, wzmacniając ich związki z Ojczyzną, a jednocześnie prosząc o pomoc w realizacji polskich interesów za granicą”* (Expose K. Marcinkiewicza)
- *„My musimy dokonać przełomu, jeżeli chodzi o nasze stosunki z Polonią. To jest wielki zasób. Miliony Polaków, w tym także i takich, którzy mają dobrą, albo nawet bardzo dobrą pozycję społeczną, mieszka poza naszymi granicami. Są wśród nich i tacy, którzy byliby gotowi tu wrócić, wnosząc wiele wiedzy, wiele kwalifikacji, które w Polsce są rzadkie”* (Expose J. Kaczyńskiego)

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (4)

- misja w **Iraku** i w **Afganistanie**
chęć pozostania **najwierniejszym**
sojusznikiem USA w sytuacji opuszczania
misji przez inne państwa
decyzja bezwarunkowa, mimo iż była
ekstremalnie niepopularna
interes **narodowy** > interes **partyjny** w
zakresie bezpieczeństwa (czysta esencja
neorealizmu !)

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (5)

- budowa **tarczy antyrakietowej**
decyzja **stanowcza**, choć nie bezwarunkowa
decyzja w ramach stosunków **bilateralnych**
(rezygnacja z udziału NATO i UE = czysta
esencja neorealizmu !)
- **zwiększenie** polskiego kontyngentu w **Libanie**
(misja ONZ)
- kontynuacja misji na Bałkanach i w Syrii

Polityka zagraniczna IV RP wobec USA (6)

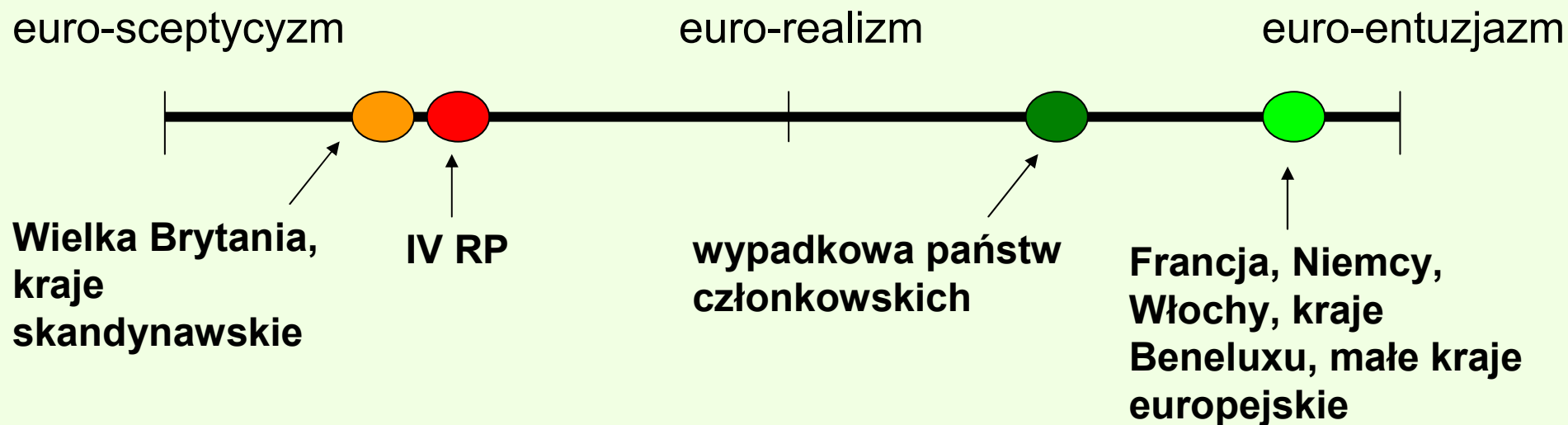
- gwarancja **przetrwania** i **bezpieczeństwa** w wymiarze politycznym, militarnym i ekonomicznym
- **pomoc** materialna **dla wojska** polskiego
- przyciągnięcie **amerykańskich zagranicznych inwestycji bezpośrednich** (inwestycje bardziej dynamiczne, innowacyjne od inwestycji europejskich)
- poprawa relacji z **polonią amerykańską**

Polityka zagraniczna IV RP wobec UE (1)

- *„Musimy w ramach rozwiązań Unii Europejskiej zachować możliwość podejmowania własnych decyzji, tak jak wiele krajów ma taką możliwość w sprawach, które wiążą się z naszą specyficzną sytuacją historyczną i geopolityczną. Będziemy także zabiegać, o tym już raz mówiłem, o to żeby Polska zachowała pełną suwerenność w sprawach kultury i obyczajów. Ustawodawstwo, regulacje prawne Unii Europejskiej nie obejmują tych spraw i nie powinny obejmować. Polska, powtarzam, chce zachować tutaj swoją odrębność. Różnimy się, nie ma sensu tego faktu ukrywać, naszą obyczajowością od wielu innych krajów”* (Expose J. Kaczyńskiego)
- UE jest przede wszystkim **wspólnotą gospodarczą** (czysta esencja neorealizmu !)

Polityka zagraniczna IV RP wobec UE (2)

- *UE zrodziła się spontanicznie jako wspólnota gospodarcza, a obecnie ma być przede wszystkim wspólnotą polityczną. Jednakże Europejczycy potrzebują w tym zakresie konkretów a nie tylko wizji (J. M. Barosso, wykład podczas uroczystości nadania doktora HC SGH – parafraza)*

Polityka zagraniczna IV RP wobec UE (3)

- **twarde negocjacje** ws. wielkości i podziału środków pomocowych
- koncentracja na efektywności wykorzystania środków pomocowych – **superresort rozwoju regionalnego**
- budowa **wspólnej polityki energetycznej** (instytucja jako narzędzie władzy państwowej)
- **brak zgody** na „traktat konstytucyjny”
- **niechęć/obojętność** wobec „traktatu reformującego”
- **ostra krytyka** braku odniesienia do wartości chrześcijańskich, postępującej laicyzacji, neopogaństwa

Polityka zagraniczna IV RP wobec UE (4)

- budowanie **silnej pozycji** w ramach instytucji – brak zgody na system podwójnej większości, propozycja **systemu pierwiastkowego**, **przedłużenie systemu nicejskiego**, **mechanizm z Joany**
- **weto** nie jest instrumentem nadzwyczajnym
- **celowy impas decyzyjny** ws. wprowadzenia wspólnej waluty
- **deprecjacja instytucji kurtuazyjnych** w ramach UE (trójkąt weimarski, grupa wyszehradzka)

Polityka zagraniczna IV RP wobec UE (5)

- **poprawa stosunków bilateralnych** z innymi euro-sceptycznymi państwami członkowskimi (Wielka Brytania, państwa skandynawskie) – próba budowy **wspólnego wspaniałego odosobnienia** (*splendid isolation*)
- **pogorszenie stosunków bilateralnych** z euro-entuzjastycznymi państwami członkowskimi potęgowane **zaszcłóściami historycznymi**

Polityka zagraniczna IV RP wobec Rosji

- stan **permanentnego konfliktu** nie jest sytuacją nadzwyczajną dla wizji neorealnej
- **bieżąca polityka zagraniczna** (embargo, sprzeciw wobec tarczy, próba zawarcia umów handlowych z wybranymi państwami członkowskimi) + **bieżące wydarzenia** + **zaszłości historyczne** = polityka utrzymywania **permanentnego konfliktu**
- działania operacyjne wobec celowego braku działań taktycznych i strategicznych
- **wykorzystanie instytucji**: umowa UE-Rosja oraz sojusz z USA do **wzmocnienia pozycji** w stanie permanentnego konfliktu

Polityka zagraniczna IV RP wobec Watykanu

- *„Szczególnie bliskie stosunki łączą nas ze Stolicą Apostolską cieszącą się prawdziwym autorytetem moralnym. Mam nadzieję, że w przyszłym roku dojdzie do oczekiwanej pielgrzymki Ojca Świętego Benedykta XVI”* (Expose K. Marcinkiewicza)
- Wymiar **realny i symboliczny** (tak istotny dla neorealistów)
- *„Trwajcie mocni w wierze”* – hasło pielgrzymki hasłem polityki zagranicznej IV RP

Historia, tożsamość, symbole narodowe w polityce zagranicznej IV RP (1)

- *„Jest rzeczą niezwykle ważną, niezwykle istotną dla polskiej przyszłości, dla wykonania tego przesłania, które sformułowałem na początku, to wszystko, co zostało podjęte przez Ministerstwo Kultury, a co zwykle, w pewnym skrócie, nazywa się polityką historyczną. Ja znam głosy krytyków. Nie damy się zepchnąć z tej drogi. Trzeba konsolidować polską świadomość narodową, trzeba budować dumę Polaków, czynią to inne narody. Także takie, które mają się w historii z czego tłumaczyć, w nieporównanie większym zakresie, bo przecież nikt nie jest bez winy, niż my. I my to też, wbrew krytykom, wbrew atakom, będziemy czynili” (Expose J. Kaczyńskiego)*
- **fundamentalna** rola w polityce zagranicznej
- **ekstremalna aktywność** prezydenta Lecha Kaczyńskiego

Historia, tożsamość, symbole narodowe w polityce zagranicznej IV RP (2)

- uroczyste obchody 60. rocznicy **powstania warszawskiego** – budowa Muzeum Powstania Warszawskiego, **nowa jakość** prezentacji historii
- uroczyste obchody **świąt państwowych** – patetyczne, precyzyjnie skonstruowane **przemówienia prezydenta; defilady wojskowe**
- uroczystości katyńskie („**To nie akt związany z chęcią odwetu ale pamięć historyczna**”)
- akcja MSZ „**Przeciw polskim obozom (koncentracyjnym)**”
- próby ostatecznego rozwiązania problemu **roszczeń niemieckich**
- [.....]

Forma polityki zagranicznej IV RP

- **niecelowa** bądź **celowa niedbałość** o formę
- częsty **brak komentarza** MSZ
- **nie obsadzanie** placówek dyplomatycznych
- **mocne** sformułowania rzeczą naturalną
- **deprecjonowanie** instytucji
- ewentualna, rzadka dbałość o formę sytuacją nadzwyczajną i łatwo zauważalną

Reakcja na formę polityki zagranicznej IV

RP – komentarze prasy zagranicznej

- *bunch of provincial incompetents* – banda prowincjonalnych nieudaczników
- *obsessed by historical grievances* – opętana przez historyczne żale
- *Jarosław and Lech Kaczyński masterminded a resentful and unpredictable foreign policy* – Jarosław i Lech Kaczyńscy opracowali urażoną i nieprzewidywalną politykę zagraniczną
- *grumpy diplomacy* – zrzędlawa dyplomacja
- *the troublesome twins* – uciążliwe bliźniaki
- *buffoons and bloodthirsty inquisitors* – bufony i żądni krwi inkwizytorzy
- *foreign-policy woes stem largely from prejudice and ignorance* – tarapaty polityki zagranicznej wynikają z uprzedzeń i lekceważenia
- *Kaczyński is untravelled and monoglot* – Kaczyński jest totalnie nieobyty w świecie
- *foreign-policy muddle* – zamęt w polityce zagranicznej
- *clumsy diplomacy* – niezręczna dyplomacja
- *the government's incompetence* – nieudacznictwo rządu